

PASS

**Saavutettavien musiikki- ja esittävän taiteen esitysten
edistäminen aisti- ja kognitiivisesti vammaisille
henkilöille.**

Ref. Grant Agreement number:

101131091 — PASS — CREA-CULT-2023-COOP

**Ohjeet erittäin saavutettavien ja inklusiivisten
esitysten toteuttamiseen**

Toteuttanut ACCAC

Syyskuu 2025

SISÄLTÖRAKENNE

1. Esittely	3
Projektin yleiskatsaus	3
Ohjeistuksen keskeiset tavoitteet	4
Perusasioiden haltuunotto	5
Peruskäsitteet	5
2. Saavutettavien esitysten ohjeistus	7
What is Accessibility Mitä saavutettavuus on	7
Rakennetun ympäristön ja esteettömyys ja kognitiivinen saavutettavuus	7
Digitaalinen saavutettavuus	8
Luova saavutettavuus	9
Saavutettavat palvelut	10
Saavutettava kommunikaatio ja turvallisemman tilan periaatteet	13
Saavutettavien esitysten luominen: Suunnitelmat & tsekkauslistat	20
Vaihe 1: Esteettömyyskartointi	20
Vaihe 2: Strategiset tavoitteet ja saavutettavuussuunnitelma	24
Vaihe 3: Seuranta & arviointi	27
3. Saavutettavuus käytännössä	32
Kokemuksia PASS-hankkeesta	32
Suunnittelu	33
Taiteellinen residenssi	35
Harjoitukset	37
Esityspäivä	39
Viitteet	40

1. Esittely

Projektin yleiskatsaus

Let's PASS" on Euroopan komission rahoittama hanke, jonka tavoitteena on edistää saavutettavia esityksiä, joissa yhdistyvät musiikki ja esittävät taiteet aisti- ja kognitiivisesti vammaisille henkilöille. Hanke toteutetaan neljän eurooppalaisen maan kumppaniorganisaatioiden yhteistyönä:

- Fondazione Arturo Toscanini (Italia),
- ACCAC (Suomi),
- Studio Citadela (Tsekin tasavalta),
- En Dymamei (Kreikka).

"Let's PASS" -hanke pyrkii luomaan osallistavamman ja elinvoimaisemman kulttuurikentän. Purkamalla esteitä ja vahvistamalla moninaisten äänien kuulumista hanke tähtää siihen, että esittävät taiteet muuttuvat tilaksi, jossa jokaisella on mahdollisuus osallistua ja kukoistaa.

Osana hanketta toteutetaan esitys nimeltä "Elämän ilo" sekä laaditaan nämä ohjeistukset, joiden avulla pyritään luomaan viitekehys monitaiteiselle saavutettavalle esitykselle. Tavoitteena on kehittää osallistava, monimediaalinen ohjelmakokonaisuus, joka toimii mallina erittäin saavutettaville esityksille.

Ohjeistuksen keskeiset tavoitteet

"Ohjeet erittäin saavutettavien ja osallistavien esitysten toteuttamiseen" on tarkoitettu kaikille, jotka haluavat järjestää saavutettavia ja inklusiivisia kulttuuri- ja esitystapahtumia. Ohjeistus tarjoaa näkökulmia sekä ajattelutapaan että konkreettisiin työkaluihin, joiden avulla saavutettavuuden haasteisiin voidaan vastata tehokkaasti.

Ohjeistuksen ensimmäisessä osassa käsitellään saavutettavuuden perustana olevia keskeisiä käsitteitä, kuten yhdenvertaisuus, monimuotoisuus ja osallisuus.

Toisessa osassa tarkastellaan saavutettavuutta kokonaisvaltaisesti: tiloista palveluihin ja viestintään. Siinä määritellään keskeiset käsitteet, hyvät käytännöt ja esimerkit. Lisäksi tarjotaan käytännön tarkistuslistoja saavutettavuuden toteuttamisen tueksi.

Viimeisessä osassa saavutettavuuden teoreettinen viitekehys sovelletaan käytännön haasteisiin. Tämä perustuu "Let's PASS" -hankkeen luovaan prosessiin, jossa kaikki kumppanit ovat olleet mukana tuomassa omia kokemuksiaan ja esimerkkejään.

Perusasioiden haltuunotto

PERUSKÄSITTEET

Monimuotoisuus tarkoittaa sitä, että kaikilla ihmisillä on samat mahdollisuudet osallistua, vaikuttaa ja tulla kohdelluksi oikeudenmukaisesti riippumatta esimerkiksi rodusta, etnisestä taustasta, sukupuolesta, iästä, seksuaalisesta suuntautumisesta,

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

vammaisuudesta, sosioekonomisesta asemasta tai kulttuuritaustasta. Se tunnistaa jokaisen yksilön ainutlaatuisuuden ja korostaa, että oikeudenmukainen kohtelu ja tasavertainen osallistuminen rikastuttavat yhteisiä kokemuksia.

Monimuotoisuuden ymmärtäminen ja edistäminen tarkoittaa ympäristöjen luomista, jotka toivottavat kaikki tervetulleiksi, kunnioittavat erilaisuutta ja arvostavat sitä. Tämä johtaa muun muassa luovuuden ja innovatiivisuuden lisääntymiseen, parempaan päätöksentekoon, kasvaneeseen empatiaan ja kulttuuriseen ymmärrykseen, parantuneeseen sosiaaliseen ja organisatoriseen suorituskyykyyn sekä vahvempaan yhteisölliseen osallistumiseen.

Yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kaikilla on samat oikeudet ja mahdollisuudet – että ketään ei syrjitä heidän henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella ja että kaikkia kohdellaan samalla tavalla.

Tasa-arvoisuus puolestaan tarkoittaa sitä, että ihmisille tarjotaan juuri ne resurssit ja mahdollisuudet, joita he tarvitsevat voidakseen menestyä – tunnistaen yksilölliset tarpeet ja olosuhteet. Toisin kuin yhdenvertaisuus, joka keskittyy samanlaiseen kohteluun, tasa-arvoisuus pyrkii oikeudenmukaisuuteen ja tasapainoon huomioimalla erot ja mukauttamalla tukea sen mukaisesti.

Esimerkki: Teatterissa tasa-arvoisuus tarkoittaa sitä, että tarjotaan saavutettavia istumapaikkoja vammaisille henkilöille – esimerkiksi pyörätuolipaikkoja tai istumapaikkoja, joissa on enemmän tilaa. Tämä mahdollistaa täysipainoisen osallistumisen, vaikka se vaatisi lisätukea tai erityisjärjestelyjä.

Osallisuus tarkoittaa ympäristön luomista, jossa jokainen tuntee olonsa tervetulleeksi, arvostetuksi ja kuulluksi. Se merkitsee täysimääräisen osallistumisen mahdollistamista kaikille – taustasta tai toimintakyvystä riippumatta.

Radikaali osallisuus vie tämän ajatuksen pidemmälle: se tarkoittaa esteiden aktiivista poistamista, sosiaalisten normien uudelleenmuotoilua ja joustavuuden omaksumista. Se haastaa meitä tarkastelemaan uudelleen käsityksiämme vammaisuudesta ja syrjityistä ryhmistä, tunnistaen jokaisen yksilön ainutlaatuisen arvon ja potentiaalin.

Esimerkki: Yhteisökeskus, joka toteuttaa radikaalia osallisuutta, tarjoaa monipuolisia aktiviteetteja ja saavutettavat tilat varmistaakseen, että jokainen voi osallistua täysipainoisesti ja yhdenvertaisesti.

Saavutettavuus on perustavanlaatuinen periaate, jonka tavoitteena on taata kaikille ihmisille yhdenvertainen pääsy ja mahdollisuus osallistua – riippumatta heidän toimintakyvystään tai yksilöllisistä ominaisuuksistaan. Se edistää yhdenvertaisuutta tarjoamalla oikeudenmukaisia lähtökohtia.

Hyvä saavutettavuus tarkoittaa erilaisten yleisöjen tarpeiden huomioimista ja sen varmistamista, että kohteen tarjoama sisältö (esitys, tuote tai palvelu) on helposti saavutettavissa. Tavoitteena on tarjota osallistumisen ja kokemuksen mahdollisuuksia kaikille, yksilöllisistä eroista riippumatta.

Tämä on mahdollista toteuttaa seuraavien osa-alueiden kautta:

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

- Fyysinen ja kognitiivinen saavutettavuus – esteettömät tilat ja ymmärrettävät sisällöt
- Osallistava suunnittelu ja yhdenvertaiset mahdollisuudet – huomioidaan erilaiset käyttäjät jo suunnitteluvaiheessa
- Digitaalinen saavutettavuus – verkkosisällöt ja digipalvelut kaikkien käytettävissä
- Luova saavutettavuus – taiteelliset ratkaisut, jotka tukevat monenlaista osallistumista

2. Saavutettavan esityksen ohjeistus

Mitä on saavutettavuus

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN ESTEETTÖMYYS & KOGNITIIVINEN SAAVUTETTAVUUS

Saavutettava ja toimiva ympäristö tukee yksilöiden hyvinvointia ja koko yhteiskunnan toimivuutta. Se takaa kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa – riippumatta henkilön toimintakyvystä. Tämä koskee esimerkiksi lastenvaunuja työntäviä vanhempia, näkö- tai kuulovammaisia henkilöitä, henkilöitä joilla on älyllisiä tai kognitiivisia haasteita, sekä pyörätuolia tai sähkömopoa käyttäviä henkilöitä.

Tällaisen ympäristön varmistamiseksi ja palveluiden saavutettavuuden takaamiseksi on tärkeää suunnitella tiloja, jotka huomioivat erilaiset kyvyt liikkua, kuulla, nähdä ja ymmärtää. Rakennetun ympäristön tulee olla toimiva kaikille.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Project: 101131091 — PASS — CREA-CULT-2023-COOP

Saavutettavuusketjun periaatteen mukaan jokaisella tulee olla mahdollisuus saavuttaa, päästä sisään, käyttää ja ymmärtää ympäristöä ja palveluita.

Saavutettavuuden keskeiset osa-alueet

- Fyysinen saavutettavuus: Leveät oviaukot, loivat rampit, turvalliset portaat ja hissit tukevat liikkumisen tarpeita ja mahdollistavat pyörätuolien, sähkömopojen ja lastenvaunujen käytön.
- Saavutettavuus aistien avulla: Selkeät opasteet, asianmukainen valaistus ja miellyttävä äänimaailma parantavat näköön ja kuuloon liittyvää saavutettavuutta.
- Kognitiivinen saavutettavuus: Tiedon tulee olla helposti ymmärrettävää: käytetään selkeää viestintää, yksinkertaista kieltä ja intuitiivista rakennetta.

DIGITAALINEN SAAVUTETTAVUUS

Verkosta on tullut tärkeä resurssi kaikille käyttäjäryhmille, ja siksi on olennaista, että siellä oleva tieto on yhdenvertaisesti saavutettavissa kaikille.

Euroopassa, missä **PASS-hanke** toimii, voimassa olevat lainsäädännölliset vaatimukset perustuvat **WCAG 2.0 -standardiin** (Web Content Accessibility Guidelines). Kyseessä on tekninen ohjeistus, joka sisältää **12 saavutettavuusohjetta**, ja ne on ryhmitelty **neljän saavutettavuuden periaatteen** alle. Näiden mukaan kaikki käyttöliittymäkomponentit ja navigointi tulee olla:

- Havaittavia (käyttäjien on voitava havaita käyttöliittymän sisältö ja toiminnot)
- Hallittavia (käyttäjien on voitava käyttää käyttöliittymää ja sen toimintoja)
- Ymmärrettäviä (sisällön ja käyttöliittymän on oltava loogisia ja helposti ymmärrettäviä)

- Toimivia (sisällön on oltava yhteensopivaa erilaisten apuvälineiden ja teknologioiden kanssa)

Resurssit:

W3C verkkosivuilta löytyy lisätietoa verkkosivujen saavutettavuusstandardeista [WCAG](#) sekä saavutettavuuden perusteista [Accessibility Principles](#).

LUOVA SAAVUTETTAVUUS

Luova saavutettavuus toimii taiteellisena strategiana jo prosessin alkuvaiheesta lähtien. Sen avulla saavutettavuuspalvelut ja -käytännöt eivät jää pelkiksi teknisiksi lisäyksiksi valmiiseen teokseen, vaan ne integroidaan vahvasti osaksi kulttuurituotantoa.

Tämä lähestymistapa antaa taiteilijoille mahdollisuuden laajentaa näkökulmiaan ja horisonttejaan, tutkia uusia taiteellisia ratkaisuja ja venyttää esittävien taiteiden mahdollisuuksia.

Esimerkiksi luova saavutettavuus esityksessä voi tarkoittaa tekstityksen käyttöä aktiivisena osana esitystä. Tekstitys ei ainoastaan tuo lavalla sanottua esiin tekstimuodossa, vaan voi myös kommentoida ja ohjata lavalla tapahtuvaa toimintaa – jopa osallistua siihen.

Tekstitys voi olla olennainen osa esityksen visuaalista suunnittelua, ja se voidaan toteuttaa osana kokonaisvaltaista visuaalista ilmettä, kuten valaistusta, videoprojisointia ja lavastusta.

Koko prosessin ajan saavutettavuus integroidaan osaksi esityksen taiteellista kokonaisuutta, mikä vaikuttaa lavastukseen, ääni- ja valosuunnitteluun, pukusuunnitteluun, ohjaukseen ja näyttelijäntyöhön.

Erilaisia luovan saavutettavuuden ratkaisuja tulisi tutkia ja kehittää yhdessä koko työryhmän kanssa, erityisesti viittomakieliselle ja kuuroille yleisölle, näkövammaisille sekä henkilöille, joilla on kognitiivisia tai kielellisiä haasteita.

Hyvä muistutus: Työskentely vammaisten henkilöiden kanssa edellyttää luovia prosesseja ja harjoitusaikatauluja, jotka on rakennettu eri tavoin. Käytännössä tämä tarkoittaa etenemistä vaiheittain ja useiden taukojen sisällyttämistä työskentelyyn.

SAAVUTETTAVAT PALVELUT

Saavutettavilla palveluilla tarkoitetaan joukkoa työkaluja, toimintoja ja mukautuksia, joiden tarkoituksena on tehdä ympäristöistä, tuotteista ja palveluista käyttökelpoisia eri toimintakykyisille ihmisille.

Nämä palvelut varmistavat, että henkilöt, joilla on esimerkiksi liikkumiseen, aistien käyttöön, kognitioon tai kommunikointiin liittyviä haasteita, voivat saada tietoa, liikkua tiloissa ja osallistua täysipainoisesti erilaisiin toimintoihin.

Saavutettavien palveluiden tavoitteena on poistaa esteitä ja edistää osallisuutta, jotta kaikilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan eri osa-alueisiin ja hyötyä niistä

Table 1. Support for visual information

KANAVA	MILLOIN	SAAVUTETTAVA PALVELU	TOTEUTTAJA
Visuaalinen	Ennen	Informaatio esite isokirjaimin	Sisäinen tai ulkoinen painotuotanto
Kuuloon perustuva	Ennen	Ääniesittely Audio Introduction (AI)	Kuvailutulkkaja / ääninäyttelijä
	Paikan päällä	Kuvailutulkkaus Audio Description (AD)	
		Audio Subtitles or Surtitles (AST) Äänitekstitys tai ylätekstitys	
Kosketeltava	Ennen	Esite pistekirjaimilla	Sisäinen tai ulkoinen painotalo
		Aistikierros	Koulutettu henkilökunta ja kuvailutulkki

Table 2. Kuuloaistin varassa tapahtuvan tiedon tukeminen

KANAVA	WHEN	SAAVUTETTAVA PALVELU	TOTEUTTAJA
--------	------	----------------------	------------

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Visuaalinen	Ennen	Viittomakielinen esittely	SLI Interpreter
	Paikanpäällä	Viittomakielentulkkauk	
		Ylätekstitys	Erikoistunut tekstittäjä audiovisuaaliseen kääntämiseen
		Tekstitys	
Kuuloon perustuva	Paikanpäällä	Induktiosilmukka	Erikoistuneet palveluntuottajat / yritykset
Kosketeltava		Värisevät tuolit	

Lisätukea

Kaikki vammat eivät ole näkyviä, ja jotta osallisuus toteutuisi myös henkilöille, joilla on kognitiivisia, älyllisiä tai psyykkisiä toimintarajoitteita (kuten autismikirjon häiriö, dementia, masennus tai muut psyykkiset sairaudet), voi olla hyödyllistä lisätä, korvata tai mukauttaa saavutettavuuspalveluita heidän tarpeitaan vastaaviksi.

Tällaiset mukautukset voivat edistää aktiivista osallistumista ja kokemuksen saavutettavuutta. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi:

- Selkokielistä viestintää ja ohjeistusta
- Mahdollisuutta rauhallisiin tiloihin tai taukoihin
- Ennakoitavaa ja vaiheittaista etenemistä
- Visuaalisia tukimateriaaleja tai esityksen rakenteen avaamista etukäteen

Muutama esimerkki:

- Selkokieline materiaali ennen esitystä: Kaikki ihmiset eivät kykene käsittelemään suurta määrää tietoa kerralla. Selkokieline materiaali tukee ymmärtämistä tarjoamalla lyhyitä lauseita, yksinkertaista kieltä, selkeitä ja suuria

fontteja sekä kuvia tekstin tukena. Lisäksi se välttää häiritseviä elementtejä, jotka voisivat viedä huomion pois olennaisesta sisällöstä.

- Esitykset, joissa on vähemmän aistiärsykyksiä: Näihin sisältyy esimerkiksi rauhoittumishuone, jossa voi rentoutua ja viettää hetken hiljaisuudessa, katsomon himmennetty valaistus, jotta tila ei ole täysin pimeä, sekä äänimaailman harkittu käyttö siten, että vältetään yleisöä mahdollisesti häiritseviä ääniä.
- Interlinguaaliset käännökset: Ne ovat käännöksiä kielten välillä, joiden tarkoituksena on välittää merkitys yhdestä kielestä toiseen ja mahdollistaa eri kieliä puhuvien ihmisten välinen kommunikointi. Esimerkiksi käännökset voivat olla puhutun englannin ja puhutun italian välillä; puhutun englannin ja kreikan viittomakielen välillä; tai kansainvälisen viittomakielen ja suomalaisen viittomakielen välillä.

Muistettavia asioita

Tapahtuman markkinointimateriaali tulee tarjota eri muodoissa, ja siinä tulee selkeästi ilmoittaa, millaisia saavutettavuuden ratkaisuja on tarjolla.

Viittomakielen tulkkaukset (SLI) live-esityksissä eroaa merkittävästi arjen tilanteista. Tulkkaukset tulevat sisällyttää esitykseen jo harjoitusvaiheesta lähtien.

Kun tavoitteena on saavutettavuus, tilaisuuteen saapumisen tulee olla inklusiivista ja esteetöntä. Tämä tarkoittaa, että henkilökunnan tulee olla koulutettu autismitietoisuudessa sekä fyysisten ja aistiin liittyvien vammojen ja haasteiden ymmärtämisessä. Lisäksi henkilökunnalla tulee olla välittävä ja vastaanottava asenne asiakkaita kohdatessaan ja ohjatessaan heitä esitykseen.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

SAAVUTETTAVA KOMMUNIKAATIO JA TURVALLISEMMAN TILAN PERIAATTEET

Turvallisemman tilan periaatteet monikielisessä ja monikulttuurisessa PASS-projektissa

Turvallinen ja inklusiivinen ympäristö on tila, jossa jokainen voi tuntea olonsa fyysisesti ja henkisesti turvalliseksi, kunnioitetuksi ja arvostetuksi. Se on tärkeää, koska se mahdollistaa yksilöiden vapaan osallistumisen ilman pelkoa loukkaamisesta, kiusaamisesta tai vahingoittamisesta.

PASS-projekti toimii monikulttuurisessa ja monikielisessä kontekstissa, ja osallistujiemme turvallisuuden tunteen varmistamiseksi noudatamme Safer Space -periaatteita.

Näiden periaatteiden avulla tavoitteena on varmistaa, että jokainen henkilö – taustasta tai identiteetistä riippumatta – voi osallistua täysipainoisesti ja mukavasti tapahtumiimme tai toimintaamme, tietäen olevansa tukevassa ja vastaanottavassa ympäristössä.

Jaettu Vastuu

Turvallisen tilan luominen on yhteinen tehtävä. Jokainen osallistuja vaikuttaa tilan turvallisuuteen tai turvattomuuteen – tietoisesti tai tiedostamatta. Toisten kunnioittaminen on yhteisömme perusta.

Herkkä suhtautuminen moninaisuuteen

Kunnioita muita ja pyri olemaan herkkä yhteisön moninaisuudelle ja ihmisten välisille eroille. Vältä oletusten tekemistä toisista ja älä toimi olettamusten pohjalta.

Tietoisuus ja välittäminen

Kiinnitä huomiota ympärilläsi oleviin ihmisiin. Välitä siitä, mitä he sanovat, miltä heistä tuntuu ja miten sanasi ja tekosi vaikuttavat heihin.

Positiivinen ilmapiiri

Edistä positiivista ilmapiiriä teoillasi. Ollaan reiluja toisillemme eikä tehdä hätiköityjä johtopäätöksiä.

Ohjeistus kommunikaatiolle

Osallistuminen ja osallisuus

Haluamme, että jokainen voi osallistua omana itsenään ja tuntea olonsa turvalliseksi. Jos näet tai koet epäasiallista käytöstä tai huomaat, että joku ei pysty osallistumaan, varmista että kaikki tulevat kuulluiksi ja mukaan. Hyväksy, että kaikilla ei ole samanlainen ääni tai kokemus – osallistumisen tapoja on monia.

Rajojen ja koskemattomuuden kunnioittaminen

Ole tietoinen toisten erilaisista rajoista ja kunnioita niitä.

Jokaisella on oikeus määritellä oma identiteettinsä, eikä sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, poliittista näkemystä tai kansallisuutta tule arvostella tai tehdä niistä ongelmaa. Kunnioita toisten fyysistä ja henkistä koskemattomuutta. Älä kysy, älä häiritse sanallisesti, koskemalla tai tuijottamalla.

Nollatoleranssi häirinnälle

Meillä on nollatoleranssi kaikenlaista häirintää, kiusaamista, syrjintää ja rasismia kohtaan. Jos joku pyytää sinua lopettamaan häiritsevän käytöksen, sinun on lopetettava välittömästi.

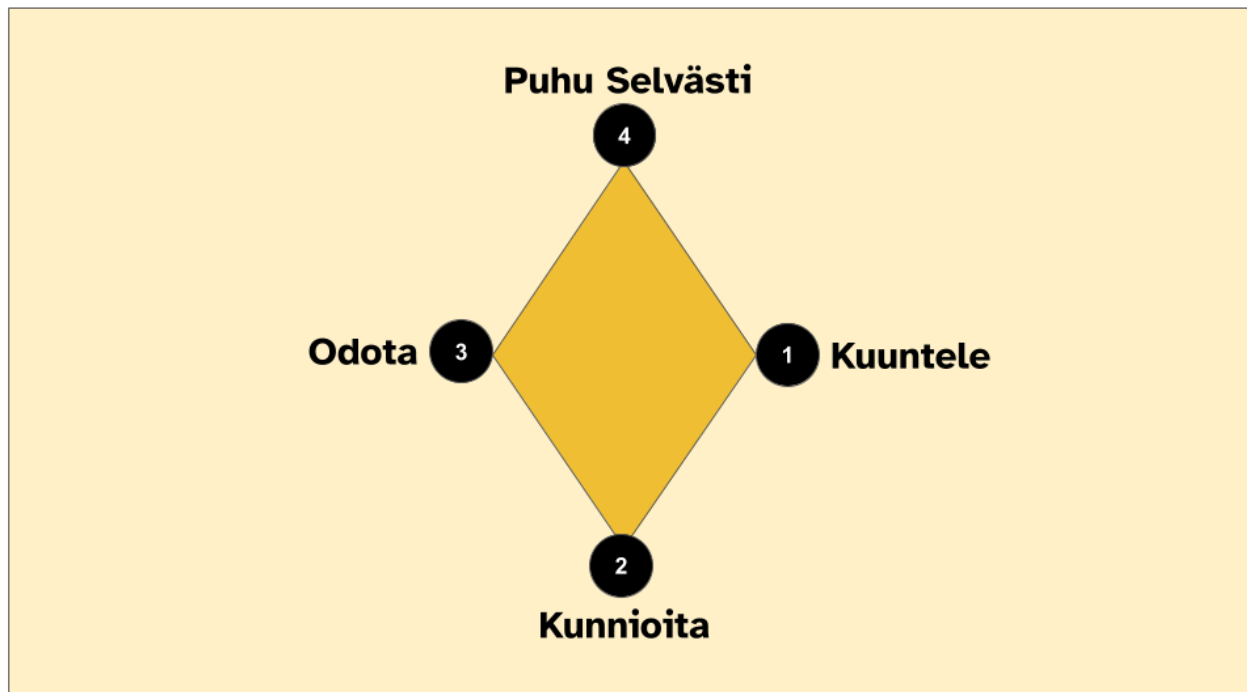
Rakentavaan vuorovaikutukseen perustuva ristiriidan käsittely

Jos saat palautetta käytöksestäsi, vastaa siihen rakentavasti.

Väärinymmärryksiä ja erimielisyyksiä voi syntyä, mutta voimme silti varmistaa turvallisen ympäristön kaikille käyttämällä rakentavaan vuorovaikutukseen perustuvaa ristiriidan käsittelyä.

Näiden ohjeiden noudattaminen on erityisen tärkeää monikielisessä tuotannossa, jossa mukana on ihmisiä eri kulttuureista ja taustoista. Tällainen lähestymistapa auttaa varmistamaan, että kaikki osallistujat saavat tarvitsemansa tiedon oikea-aikaisesti ja tasapuolisesti, ja että toiminta sujuu mahdollisimman kitkattomasti – toisia kunnioittaen.

Yleisenä periaatteena on hyvä noudattaa William Isaacsin esittämiä "Neljää dialogin periaatetta", jotka tukevat psykologisesti turvallisen ilmapiirin syntymistä:

1. **KUUNTELE.** Sovi selkeä puhevuorojärjestys. Älä keskeytä, kun joku puhuu, ja muistuta muita kuuntelemaan silloin, kun ei ole heidän vuoronsa puhua. Kuuntele ymmärtääksesi – ei vain vastataksesi.
2. **KUNNIOITA.** Ole avoin ja kunnioita muiden mielipiteitä. Älä käytä väkivaltaista kieltä, pilkkaa tai tuomitse ketään sen perusteella, mitä tai miten hän sanoo. Muista, että väärinymmärrykset ovat mahdollisia ja jokaisella on omat rajansa, vahvuutensa, heikkoutensa sekä oikeus tulla kunnioitetuksi – riippumatta siitä, ollaanko hänen kanssaan samaa tai eri mieltä.

3. **ODOTA.** Käytä visuaalisia merkkejä (esim. käden nostaminen) pyytääksesi puheenvuoroa. Ole kärsivällinen ja puhu vain omalla vuorollasi, jotta muut voivat ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään ilman, että heidän sanomisiaan oletetaan, tuomitaan tai muodostetaan niistä lopullisia mielipiteitä.
4. **PUHU SELVÄSTI.** Ole aito ja rehellinen; käytä selkeää ja yksinkertaista kieltä, ja vältä monimutkaisia lauserakenteita. Pyri aina sovittamaan puheesi voimakkuus harjoitustilan mukaan, huomioiden kaiku, tilan koko, osallistujien määrä ja etäisyys.

Mitä se tarkoittaa käytännössä

- Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus:
 - Kaikkien osallistujien tulee saada sama tieto samanaikaisesti, jotta he voivat osallistua tasavertaisesti;
 - Selkeät ja saavutettavat ohjeet varmistavat, että aistiherkät henkilöt ja autismikirjon osallistujat voivat osallistua ilman ylimääräistä stressiä tai hämmennystä.
- Kielimuurien ylittäminen:
 - Kun kenenkään äidinkieli ei ole englanti, on tärkeää varmistaa, että kaikki ohjeet käännetään tarkasti ja ymmärrettävästi. Esimerkiksi: käytä visuaalisia ja kirjallisia ohjeita;
 - Jaa kaikki ohjeet kirjallisessa ja visuaalisessa muodossa, jotta ne ovat helposti ymmärrettävissä kaikille. Tämä edistää yhdenvertaista osallistumista ja vähentää väärinymmärryksiä monikielisessä ja monikulttuurisessa ympäristössä;

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

- Käytä selkeää ja yksinkertaista kieltä, ja vältä monimutkaisia lauserakenteita.
- Kommunikoinnin selkeys:
 - Selkeät viestintäkäytännöt ja roolit auttavat ehkäisemään turhautumista ja varmistavat, että viittomakielen tulkkaus sujuu sujuvasti. Tämä on erityisen tärkeää kuuroille osallistujille, jotta he voivat seurata keskustelua ja osallistua aktiivisesti. Käytännön esimerkkinä voidaan soveltaa dialogin neljättä periaatetta (William Isaacs)
 - Saavutettavuuden varmistamiseksi huolehdi siitä, että viittomakielen tulkki on aina paikalla ja näkyy selkeästi kaikille esiintyjille ja osallistujille. Käytä tarvittaessa lisätulkkeja tai apuvälineitä (esim. induktiosilmukka, tekstitys, kirjoitustulkkaus), jotta jokainen voi seurata harjoitusta ilman esteitä.
- Rauhallinen ja selkeä ympäristö:
 - Selkeät ohjeet ja aikataulut auttavat luomaan rauhallisen ja järjestelmällisen harjoitusympäristön, mikä on erityisen tärkeää henkilöille, joilla on aistiherkyyksiä tai jotka kuuluvat autismikirjoon. Tällainen selkeys vähentää stressiä, tukee ennakoitavuutta ja auttaa kaikkia keskittymään paremmin.
- Sujuva yhteistyö:
 - Kun jokainen tietää, miten ja milloin viestiä, yhteistyö sujuu tehokkaammin ja tasapainoisemmin. Tämä luo perustan onnistuneelle projektille, jossa jokainen voi antaa parhaan mahdollisen panoksensa.
 - Keräämällä säännöllisesti palautetta kaikilta osallistujilta voidaan varmistaa, että viestintäkäytännöt pysyvät toimivina, saavutettavina ja

osallistujien tarpeita vastaavina. Tämä edistää sujuvaa yhteistyötä ja hyvinvoivaa ilmapiiriä.

- Avoimen keskustelukanavan ylläpitäminen varmistaa, että jokaisella osallistujalla on mahdollisuus tuoda esiin huolensa, ideansa ja kehitysehdotuksensa..

Sanasto ja sanavalinnat

Yhdenvertainen osallisuus voidaan varmistaa sanaston ja sanavalintojen avulla käyttämällä kieltä, joka on kunnioittavaa, neutraalia ja ennakkoluulotonta. Sanat muokkaavat käsityksiä ja voivat joko vahvistaa stereotypioita tai edistää ymmärrystä.

Valitsemalla inklusiivista kieltä tunnustamme ihmisten moninaiset kokemukset ja identiteetit, jolloin jokainen voi tuntea itsensä nähdyksi ja arvostetuksi. Loukkaavien termien välttäminen, sukupuolineutraalin kielen käyttö ja kulttuuristen erojen huomioiminen tukevat osallistavaa ilmapiiriä.

Tietoinen sanankäyttö edistää kunnioituksen ja empatian kulttuuria, kannustaa osallistumiseen ja varmistaa, että jokainen tuntee itsensä tervetulleeksi ja arvokkaaksi.

"Ihminen ensin" -kieli korostaa yksilöä ennen hänen vammaansa, edistäen kunnioitusta ja vähentäen leimaamista. Se vaatii herkkyyttä yksilöllisille mieltymyksille, moninaisille kokemuksille ja kulttuurisille eroille samalla kun se tukee saavutettavuutta ja osallisuutta.

Tässä on muutama esimerkki henkilö ensin lähestymistavasta:

- Sen sijaan että sanottaisiin "vammainen henkilö", voidaan käyttää ilmausta "henkilö, jolla on vamma",

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

- Sen sijaan että sanottaisiin "autistinen lapsi", voidaan käyttää ilmausta "lapsi, jolla on autismi" tai "lapsi, jolla on autismikirjon piirteitä".
- Sen sijaan että sanottaisiin "pyörätuoliin sidottu", käytä ilmausta "henkilö, joka käyttää pyörätuolia".
- Sen sijaan että sanottaisiin "Downin syndrooma -henkilö", käytetään ilmausta "henkilö, jolla on Downin oireyhtymä".

HUOMAA!

Henkilö, jolla on näkövamma, ei ole sama asia kuin sokea henkilö. Samoin henkilö, jolla on osittainen kuulonalenema, ei ole sama kuin kuuro henkilö. On tärkeää kunnioittaa yksilöllisiä mieltymyksiä: jotkut ihmiset saattavat suosia identiteettilähtöistä kieltä (esimerkiksi "sokea henkilö" tai "kuuro henkilö"), erityisesti omassa yhteisössään, kun taas toiset eivät. Kun olet epävarma, paras tapa on kysyä, miten henkilö itse haluaa tulla määritellyksi.

Saavutettavan esitystoiminnan suunnittelu – Ohjeet ja tarkistuslistat

Saavutettavuussuunnitelma koordinoi lainsäädännön toimeenpanoa, tunnistaen ja suunnitellen tarvittavat toimenpiteet, jotta alueet, rakennukset, kuljetuspalvelut, tuotteet, palvelut ja viestintä ovat saavutettavia kaikille.

"Let's PASS" -hankkeen yhteydessä on huomioitava, että esitysprosessiin osallistuu neljä (4) eri kumppania. Tämä tarkoittaa neljää erillistä tuotantotiimiä, esitystä ja

tapahtumapaikkaa, joiden saavutettavuus on suunniteltava ja toteutettava yhtenäisesti mutta kontekstiin sopivasti.

VAIHE 1: ESTEETTÖMYYSKARTOITUS

Esteettömyyskartoitus koordinoi lainsäädännön toimeenpanoa, tunnistaen ja suunnitellen tarvittavat toimenpiteet, jotta alueet, rakennukset, kuljetuspalvelut, tuotteet, palvelut ja viestintä ovat esteettömiä kaikille.

"Let's PASS" -hankkeessa on huomioitava, että esitysprosessiin osallistuu neljä eri kumppania, mikä tarkoittaa neljää tuotantotiimiä, esitystä ja tapahtumapaikkaa. Siksi esteettömyyskartoitus antaa sekä yleiskuvan että yksityiskohtaisen näkemyksen siitä, mitä palveluita puuttuu ja millaisia mukautuksia voidaan toteuttaa.

Kartoitus voidaan toteuttaa eri menetelmin, ja on suositeltavaa tehdä se saavutettavuusalan ammattilaisten kanssa. Yksi tärkeimmistä vaiheista on kenttätyö asiantuntijoiden johdolla, jota seuraa käyttäjätestaus – se voi tuottaa arvokasta palautetta tilojen loppukäyttäjiltä.

ACCACn tarkistuslistan tarkoituksena on auttaa kulttuuriympäristöjen ja tapahtumapaikkojen esteettömyyden arvioinnissa.

A. Viestinnän saavutettavuuden tarkistuslista

Tämä tarkistuslista on tarkoitettu kulttuuritoimijoille avuksi viestinnän saavutettavuuden omatoimiseen kartoittamiseen. Se on tehty Viestintää kaikille -oppaan tueksi, mutta sitä voi käyttää myös itsenäisenä työkaluna.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

	KYLLÄ	EI
1. Ovatko käyttämänne viestintämateriaalit visuaalisesti selkeitä?		
2. Onko viestintämateriaaleissa käytetty kieli selkeää ja ymmärrettävää?		
3. Ovatko tärkeimmät tiedot helposti löydettävissä ja ymmärrettävissä?		
4. Kerrotaanko kohteen saavutettavuudesta symbolien ja tekstien avulla: a. verkkosivuilla b. esitteissä		
5. Kerrotaanko mahdollisista osallistumista haittaavista esteistä tekstien avulla: a. verkkosivuilla b. esitteissä		
6. Annetaanko esimerkiksi verkkosivuilla ja esitteissä yhteystiedot henkilölle, jolta saa lisätietoja kohteen saavutettavuudesta?		
7. Onko viestinnässä käytetty useita eri kieliä?		
8. Onko selkokielistä viestintää?		
9. Onko viittomakielistä viestintää?		
10. Käytetäänkö viestinnässä vaihtelevia esitystapoja, sekä ääneen että visuaaliseen informaatioon perustuvia?		
11. Käytetäänkö viestinnässä useita erilaisia välineitä?		
12. Käytetäänkö viestinnässä tekstiä tukevia kuvia?		

13. Ovatko verkkosivut esteettömät? (ks. Verkkosisällön saavutettavuusohjeet (WCAG) 2.0 -ohjeistus)		
14. Onko verkkosivuille teetetty esteettömyystestaus näkövammaisten käyttäjien kannalta?		
15. Kohdennetaanko tiedottamista myös vähemmistö- ja erityisryhmille?		
16. Pyydetäänkö asiakkailta palautetta viestinnästä?		

B. ESTEETTÖMYYDEN TARKISTUSLISTA

KULTTUURIKOHDDE

Tarkistuslista on tarkoitettu avuksi kulttuurikohteen saavutettavuuden arvioimiseen etenkin liikkumis- tai toimimisesteisten ihmisten kannalta.

Tarkistuslistan osiot:

- A. Tiedotus
- B. Rakennuksen ja ympäristön saavutettavuus ja esteettömyys
- C. Yleiskatsaus rakenteellisiin yksityiskohtiin, turvallisuuteen ja suunnistautumiseen
- D. Saavutettava esitys
- E. Tietokone, video ja muu audiovisuaalinen viestintä
- F. Strategia

	KYLLÄ	EI
--	-------	----

A. Tiedotus

1. Saavutettava tiedotus		
• Käytetäänkö tiedotuksessa eri tiedotusväyliä?		
• Soveltuuko Internet-sivu myös näkövammaisten ihmisten käyttöön?		
• Ovatko keskeisimmät tiedot selvästi ja helposti luettavissa?		
• Onko tiedotus selkokielistä/helposti ymmärrettävää?		

2. Saavutettavuudesta ja esteettömyydestä tiedottaminen		
• Löytyvätkö saavutettavuustiedot Internet-sivuilta?		
• Sisältääkö muu tiedotus tiedot saavutettavuudesta?		
• Onko saavutettavuudesta kertovaa esitettä/opaslehtistä?		
• Tiedotetaanko saavutettavuudesta muulla tavoin?		

B. Rakennuksen ja ympäristön saavutettavuus ja esteettömyys

1. Rakennukseen saapuminen

• Onko sisäänkäynnin luona auton pysähtymispaikka?		
• Onko vammaispysäköintipaikkoja?		
• Onko vammaispysäköintipaikkoja riittävän monta rakennuksen kokoon nähden?		
• Sijaitsevatko vammaispysäköintipaikat lähellä sisäänkäyntiä?		
• Onko sisäänkäynnin luo johtava kulkuväylä esteetön?		

2. Sisääntulo

• Onko rakennukseen portaaton sisäänkäynti?		
• Onko mahdollinen luiska toteutettu määräysten mukaisesti?		
• Onko mahdollinen hissi/tasonostin suunniteltu määräysten mukaisesti?		
• Onko ovien edessä pyörätuolin kääntösäteen vaatimaa vapaata tilaa? (Kääntymistilan vähimmäiskoko on noin 1500 x 1500 mm).		
• Onko mahdollinen portaiden edusritilä upotettu maahan/lattiaan?		
• Pystyykö pyörätuolin käyttäjä avaamaan oven ja kulkemaan siitä?		
• Onko liikkuminen turvallista?		

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

• Onko suunnistautumisen helppous huomioitu suunnittelussa?		
• Avustaako henkilökunta tarvittaessa esim. ovissa kulkemisessa tai istumapaikalle siirtymisessä sekä tarjoaako saatavilla olevia apuvälineitä?		

3. Rakennuksessa liikkuminen

• Onko tarjolla apuvälineitä liikkumiseen, kuten pyörätuolia, rollaattoria tai lastenrattaita?		
• Onko kaikkiin tiloihin esteetön pääsy (ei portaita/porrasaskelmia)?		
• Onko mahdollinen luiska toteutettu määräysten mukaisesti?		
• Onko mahdollinen hissi/tasonostin suunniteltu määräysten mukaisesti?		
• Onko jokaiseen tilaan johtavista ovista vähintään yksi pyörätuolikelpoinen?		
• Onko ovien edessä riittävästi esim. pyörätuolin kääntösäteen vaatimaa vapaata tilaa? (Kääntymistilan vähimmäiskoko on noin 1500 x 1500 mm).		
• Onko liikkuminen turvallista?		
• Onko suunnistautumisen helppous huomioitu suunnittelussa?		

4. Liikkuminen ulkona ja rakennusten välillä

• Ovatko kulkuväylät esteettämiä?		
• Onko liikkuminen turvallista?		
• Onko suunnistautumisen helppous ja luontevuus huomioitu kulkureittien suunnittelussa?		

5. Rakennuksessa oleskelu

• Onko jokaisella henkilökuntaan kuuluvalla tiedossaan perusasiat tarjolla olevista apuvälineistä ja palveluista?		
• Osaako jokainen henkilökuntaan kuuluva tarvittaessa avustaa liikkumis- tai toimimisesteistä asiakasta?		

• Onko ääniympäristö hyväksyttävä (ei taustamelua tai kaikuisuutta)?		
• Onko liikkumisesteisille käyttäjille soveltuvia WC-tiloja?		
• Onko naulakkotiloissa ripustimia, joihin ulottuu matalalta (esim. lapset tai pyörätuolista käsin)?		
• Onko yleisötiloissa riittävästi istuinpaikkoja?		
• Onko ainakin osa palvelutiskistä sopivan korkuinen pyörätuolin käyttäjälle, onko palvelutiskissä induktiosilmukka tai muu kuulemisen apuväline?		
• Onko yleisötilojen valaistus riittävä, mutta häikäisemätön?		
• Onko ilmanlaatu hyväksyttävä?		
• Ovatko sisätilat savuttomia?		

6. Paloturvallisuus

• Onko rakennuksessa myös visuaalisia palohälyttimiä?		
• Onko liikkumisesteisten ihmisten ilman apua mahdollista päästä ulos varauloskäyttävien kautta tai siirtyä toiseen palo-osastoon?		

C. Yleiskatsaus rakenteellisiin yksityiskohtiin, turvallisuuteen ja suunnistautumiseen

1. Kulkuväylät

• Ovatko kulkuväylät luistamattomia, kova- ja tasapintaisia sekä ilman ylitettäviä reunakiviä/kynnyksiä?		
• Ovatko kulkuväylät tasaisia ilman tasoeroja?		
• Onko portaiden ohella olemassa vaihtoehtoinen reitti, jossa on luiska?		
• Noudattavatko tasoerot ja luiskat suosituksia?		
• Onko valaistus hyvä?		
• Hoidetaanko lumi- ja hiekoitustyöt asianmukaisesti?		

• Onko liikkuminen turvallista?		
• Onko suunnistautumisen helppous huomioitu suunnittelussa?		

2. Luiskat

• Ovatko kaltevuus ja pituus normien mukaiset? (Suomessa hyväksytään rakennusmääräyksissä kaltevuus 1:12,5. Pitkissä luiskissa on oltava lepotasot.)		
• Onko luiska varustettu reunoilla? (Estävät pyörätuolin/rollaattorin ajautumisen ulos luiskasta.)		
• Onko luiskan kummallakin puolella käsijohteet?		
• Onko pinnoite luistamaton?		

3. Hissi

• Onko hissien pohjan pinta-ala vähintään 1100 x 1400 mm (ovi lyhyellä sivulla)?		
• Onko hissien edustalla riittävästi kääntymistilaa esim. pyörätuolille?		
• Pystyykö pyörätuolin käyttäjä avaamaan oven ja kulkemaan siitä?		
• Onko hissien kutsu- ja käyttöpainikkeet sijoitettu myös pyörätuolin käyttäjän kannalta sopivasti?		
• Onko painikkeet sijoitettu ja muotoiltu siten, että numerot/kirjaimet ovat selvästi luettavissa - myös pistekirjoituksella tai kohokirjaimin ja -numeroin?		

4. Ovet

• Ovatko ovet joko sarana- tai liukuovia (pelkkiä pyöröovia ei saa olla)?		
• Onko ovi riittävän leveä rollaattorille tai pyörätuolille?		
• Onko ovi kynnyksetön (tai kynnyks on matala ja pyöristetty)?		
• Onko oven luona vapaata tilaa, jotta pyörätuolista käsin ylettyy ovenkahvaan?		
• Onko raskas ovi varustettu automaattisella ovenavaajalla?		

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

• Ylettyykö avauspainikkeeseen helposti myös pyörätuolista?		
• Onko avauspainike sijoitettu niin, ettei avautuva ovi tule päälle?		
• Onko automaattiovi varustettu liikkeenpysäyttimellä/tunnistimella?		

5. Liikkumisesteisille käyttäjille soveltuvat wc-tilat

• Onko ovi ilman kynnystä, vähintään 850 mm leveä ja onko oven sisäpuolella lankavedin, josta saa vedettyä oven perässään kiinni?		
• Onko kääntymiseen vapaata lattiatilaa 1500 ja wc-istuimen vierellä 900 mm, sekä takana 300 mm vapaata tilaa?		
• Onko wc-istuimen kummallakin puolella ylös- ja alasnostettava tukikaide?		
• Ovatko pesuallas ja muu varustelu sopivalla korkeudella myös pyörätuolin käyttäjälle?		

6. Turvallinen liikkuminen

• Onko lasiovissa (tai muissa suurissa lasipinnoissa, joihin voi törmätä) havaitsemista auttavat merkinnät silmien tasolla?		
• Onko portaiden alku- ja loppupää merkitty värikontrastilla?		
• Onko portaikon kummallakin puolella käsijohteet?		
• Alkaako käsijohde noin 300 m ennen porrasaskelmia ja päättyy noin 300 m askelmien jälkeen?		
• Ovatko kulkuväylällä olevat muut esteet merkitty kontrastiväreillä (valoisuuskontrastilla tai siten, että ne voidaan havaita valkoisella kepillä)?		
• Onko sisätilojen värit valittu niin, että se ei luo harhaanjohtavia syvyysvaikutelmia?		

7. Suunnistautumista helpottavat toimenpiteet

• Onko pohjaratkaisu helposti hahmotettavissa, yksinkertainen ja looginen?		
• Selventävätkö värit ja valaistus ympäristöä?		

• Ohjaavatko kulkuväylät tärkeiden kohteiden kuten esimerkiksi sisäänkäynnin tai palvelutiskin luokse?		
• Onko käytetty suunnistautumismerkkejä/-kohtia (yksityiskohtia, joihin huomio kiinnittyy niiden värin/muodon, äänen tai tuoksun vuoksi)?		
• Onko sisäänkäynnin luona selkeitä opastetauluja tai pienoismalleja?		
• Onko opastekylttejä ja pienoismalleja, joita voi tunnustella käsin?		
• Onko täydentävää suullista tiedotusta?		
• Onko mukaan otettavaa opaskarttaa?		
• Onko tunnusteltavaa opaskarttaa eli kohokarttaa?		
• Onko ääniin perustuvaa tai suullista suunnistautumisopastusta?		
• Ovatko kulkureittiopasteet ja ovikyltit selkeitä?		
• Onko opasteissa symbolitunnukset?		
• Onko opastekyltit asetettu säännönmukaisesti samalla tavalla ja niin, että ne ovat helposti havaittavissa?		
• Onko opastekyltit asetettu niin, että sekä seisova – myös heikkonäköinen – että pyörätuolissa istuva ihminen pystyvät lukemaan ne?		

D. Saavutettava esitys

1. Esitystä koskeva kirjallinen materiaali

• Onko tekstikoko suuri ja selkeä?		
• Onko teksti helposti ymmärrettävää/selkokielistä?		
• Onko kirjallinen materiaali muodoltaan ja kooltaan helposti käsiteltävää?		
• Onko materiaalia myös muussa muodossa kuin mustavalkotekstinä (pistekirjoituksella, isokirjoituksella)?		

2. Suullinen informaatio

• Voidaanko eri kävijäryhmille tarjota sovellettua informaatiota (esimerkiksi kuvailutulkausta, viittomakielistä tai selkokielistä informaatiota)?		
• Onko käytettävissä kuulon apuvälineitä?		

3. Liikkuminen, oleskelu, esityksen seuraaminen tai esiintyminen

• Onko aula- ja lämpiötilat rakennettu niin, että pyörätuolilla tai lastenvaunujen kanssa on tilaa liikkua ja kääntyä? (Kääntymiseen tarvittava vapaa tila on noin 1500 mm x 1500 mm)		
• Onko aula- ja lämpiötiloissa tukevia ja korkeahkoja istuimia yleisön käyttöön?		
• Onko katsomotiloissa pyörätuolipaikkoja useissa valinnaisissa kohdissa?		
• Onko pyörätuolipaikan vieressä paikka avustajalle/seuralaiselle?		
• Pääseekö näyttämölle/puhujakorokkeelle/pukuhuoneisiin/wc-tiloihin pyörätuolilla?		
• Onko yleisötilojen yhteydessä maadoitettuja pistorasioita, esim. sähköpyörätuolin tai hengityskoneen käyttöä varten?		
• Onko näyttämö- ja katsomotiloissa induktiosilmukkaa (kuulovahvistinta) tai vastaavaa kuulon apuvälinettä?		
• Onko esityksessä tekstitulkausta?		
• Onko esityksessä tulkausta viittomakielelle tai viitottua puhetta?		
• Onko esiintyjä (tai esim. viittomakielen tulkki) valaistu niin, että kasvot eivät jää pimentoon?		
• Onko esityksessä kuvailutulkausta?		
• Onko saatavilla esimerkiksi juoniselostuksia ja librettoja pistekirjoituksella tai muissa vaihtoehtoisissa muodoissa?		
• Onko tarjolla lainakiikareita tai suurennuslasia?		

• Voiko esimerkiksi lavastukseen tutustua eri aistien (eli näkö, kuulo, tunto, haju) avulla - esim. näkövammaiset ihmiset ennen esitystä?		
• Pääseekö avustaja esitykseen maksutta?		

E. Tietokone, video ja muu audiovisuaalinen viestintä

• Ovatko videot ja muu audiovisuaalinen viestintä tekstitettyjä?		
• Ovatko videot ja muu audiovisuaalinen viestintä tulkattuja viittomakielelle?		
• Ovatko videot ja muu audiovisuaalinen viestintä kuvailutulkattuja?		
• Ovatko videot ja muu audiovisuaalinen viestintä tehty helpotajuisiksi?		
• Onko elokuvien, videoiden ym. katselutilassa kuulon apuvälineitä (induktiosilmukka tai vastaava)?		
• Onko mahdolliset tietokoneet sijoitettu siten, että niiden ääreen pääsee pyörätuolilla (sopiva korkeus sekä pöytätason alla vapaata jalka- ja polvitilaa)?		
• Onko jokin tietokoneista näkövammaisen ihmisen käyttöön soveltuva (varustettu ruudunsuurennosohjelmalla, puhesyntetisaattorilla, pistekirjoitusnäytöllä)?		

F. Strategia

• Onko organisaation johtotasolla sitouduttu saavutettavuuden ja esteettömyyden huomioimiseen?		
• Ovatko saavutettavuuden ja esteettömyyden parantamiseksi tehtävät toimenpiteet otettu mukaan toimintasuunnitelmaan ja talousarvioon?		
• Onko toimenpidesuunnitelma aikataulutettu?		
• Onko henkilökunnalle järjestetty koulutusta?		
• Onko saavutettavuus- ja esteettömyysasioille nimetty vastuuhenkilöä?		

• Onko pääsymaksuissa huomioitu pienituloiset, ja onko vammaisen ihmisen avustajan sisäänpääsy maksuton?		
• Onko yhteydenpitoa vammaisia, vanhuksia tai muita asiakasryhmiä edustaviin tahoihin?		

Huomioita

VAIHE 2: STRATEGISET TAVOITTEET JA SAAVUTETTAVUUSSUUNNITELMA

Esteettömyyskartoituksen johtopäätösten pohjalta kaikki kerätty tieto tulee analysoida ja laatia konkreettinen toimintasuunnitelma, saavutettavuussuunnitelma.

Esteettömyyskartoituksessa havaittujen puutteiden ja pullonkaulojen ratkaisemiseksi on hyvä käytäntö noudattaa seuraavaa viisiportaista toimintasuunnitelmaa:

1. Laadi asiantunteva esteettömyyskartoitus, joka tunnistaa monimutkaiset pullonkaulat ja sisältää mitattavia havaintoja.
2. Arvioi poistettavat esteet ja suunnittele tarvittavat muutokset.
3. Tarkista käytettävissä oleva aika ja budjetti.
4. Laadi mukautusten kulkukaavio – työkalu suunnitteluun ja viestintään.
5. Varmista mukautusten pitkäjänteisyys ja oikea toteutusjärjestys.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Strategiset tavoitteet ja toimenpiteet

Strategisia tavoitteita suunniteltaessa saavutettavuus tulee sisällyttää ja asettaa etusijalle. Tämä tarkoittaa muun muassa:

- Saavutettavuuden edistämistä: tietoisuuden lisääminen ja saavutettavuuden näkyväksi tekeminen
- Fyysisten olosuhteiden parantamista: tilojen esteettömyys, kulkureitit, istumapaikat, WC-tilat
- Palveluiden ja viestintätapojen kehittämistä: selkokieli, monikielisyys, visuaalinen ja auditiivinen saavutettavuus
- Saavutettavuuskoulutuksen tarjoamista: henkilökunnan ja taiteilijoiden osaamisen vahvistaminen

Lisäksi jokaisella esityksellä on omat tavoitteensa ja toimenpiteensä, jotka liittyvät sen ainutlaatuiseen kontekstiin ja yleisöön. Siksi saavutettavuusratkaisut tulee suunnitella tapauskohtaisesti, esityksen erityispiirteet huomioiden.

Käytä tätä taulukkoa apuna strategisten tavoitteiden määrittelyssä ja niiden saavuttamiseen tähtäävien toimenpiteiden suunnittelussa.

Tavoite	Toimenpide	Vastuut ja roolit	Käyttäjät	Arviointikriteerit ja mittarit	Aikataulu ja budjetti

Toteutusaikataulu

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Jotta suunnitellut toimenpiteet voidaan toteuttaa tehokkaasti, on tärkeää laatia palvelukohtainen tarkistuslista. Tämä auttaa varmistamaan, että saavutettavuus otetaan huomioon kaikilla osa-alueilla.

- Aikataulutus
- Tekniset vaatimukset
- Erityisjärjestelyt ja navigointi
- Viestintä
- Koulutus
 1. Koulutustarpeiden arviointi
 - Määrittele, mitä osallistujien tulisi osata tai ymmärtää koulutuksen jälkeen
 - Tunnista osaamisvajeet ja kehittämiskohteet
 2. Koulutussuunnitelman laatiminen
 - Muotoile oppimistavoitteet koulutustarpeiden pohjalta
 - Suunnittele koulutuksen sisältö ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi
 3. Materiaalien ja resurssien kehittäminen
 - Listaa tarvittavat resurssit: kouluttajat, tilat, teknologia, oppimateriaalit
 - Varmista, että kaikki materiaalit ovat saavutettavia
 4. Koulutuksen toteutus
 - Järjestä koulutustilaisuudet ja varmista osallistujien aktiivinen mukanaolo
 - Huolehdi saavutettavuudesta koko koulutusprosessin ajan
 5. Arviointi
 - Arvioi, kuinka hyvin koulutuksen tavoitteet saavutettiin
 - Kerää palautetta osallistujilta ja hyödynnä sitä koulutuksen kehittämisessä

What to do:

Päivä ennen tapahtumaa	Tapahtumapäivänä	Juuri ennen esityksen alkua	Tapahtuman jälkeen
Lipunmyynti on valmis vastaanottamaan saavutettavuuspalvelujen tarjoajat	Täydellinen tarkistus laitteiston toimivuudesta sen ollessa asennettuna	Riittävä aika asiakkaille siirtyä paikoilleen ja ottaa käyttöön apulaitteet	Palautteen kerääminen asiakkailta ja saavutettavuuspalvelujen tarjoajilta

Lopputarkistus paikan päällä saavutettavuuspalvelujen tarjoajien kanssa	Lopputarkistus: henkilöstön tietoisuus saavutettavasta tapahtumasta	Varmistetaan asiakkaiden esteetön näkyvyys palveluihin	Tarjota useita tapoja antaa palautetta
Saavutettavuuspalvelujen tarjoajien esittely tiimeille	Lipunmyynti ja etulinjan henkilökunta: laitteiden ja tilojen tuntemus	Tarkistus: kannettavien laitteiden toimivuus ja asiakkaiden opastus	Pitä kirjaa tulevia tilanteita varten (palautteesta kerätyistä havainnoista)
Mahdollisuus henkilökunnalle havainnoida saavutettavuusratkaisuja käytännössä	Vesikuppi ja viheralue avustajakoirille	Sovitaan ele, jolla asiakas voi pyytää apua esityksen aikana	Kannettavien laitteiden ja muun laitteiston palautus ja pakkaus
Kaikkien laitteiden toimivuuden lopputarkistus			Varmista, että laskut maksetaan ajallaan ja anna palautetta palveluntarjoajille/toimittajille

VAIHE 3: SEURANTA & ARVIOINTI

Saavutettavuuden hallinta kulttuuritapahtumassa vaatii suunnittelua, koordinoitua, viestintää sekä käyttäjien ja yhteistyökumppaneiden palautteen keräämistä. Tämän toteuttamiseksi on tärkeää toimia kahdella eri tasolla – sisäisellä ja ulkoisella – ja luovan saavutettavuuden prosessissa, joka käynnistetään jo alussa, kaikki kumppanit tekevät yhteistyötä ja heitä kuullaan toimintasuunnitelman laatimisessa ja toteutuksessa.

Saavutettavan tapahtuman kokonaisvaltainen hallinta edellyttää erilaisia tarkistuslistoja, esimerkiksi:

1. Tarkistuslista tuotannon valintaan
2. Tarkistuslista ulkoisiin järjestelyihin
3. Tarkistuslista sisäisiin järjestelyihin
4. Tarkistuslista viestintään

5. Tarkistuslista jälkihoitoon ja palautteen keräämiseen

1. Saavutettava tuotanto

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄ TTÄ
Varmista, että tapahtumapaikan saavutettavuus vastaa ohjeistuksia		•
Tarkista tapahtumien ajankohdat ja tapahtumapaikkojen saatavuus		•
Valitse taiteellinen tuotantotiimi, joka on sitoutunut toteuttamaan erittäin saavutettavan tapahtuman		•
Järjestä tuotantotiimille koulutuksia saavutettavuudesta		•

2a. Ulkoiset järjestelyt: KUVAILUTULKKI

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄ TTÄ
Ota yhteyttä yhteen tai useampaan tulkkiin ja sovi tarjouksesta		•
Kommunikoi harjoitusmahdollisuuksista ja esityspäivämääristä		•
Toimita valmistelumateriaali, esim. tekstiesite, ohjelmalehtinen, videotallenne		•
Sovi järjestelyt yksilöllisen johdannon tallentamisesta		•

2b. Ulkoiset järjestelyt: VIITTOMAKIELEN TULKKI

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄTTÄ
Ota yhteyttä yhteen tai useampaan tulkkiin ja sovi tarjouksesta		•
Kommunikoi harjoitusmahdollisuuksista ja esityspäivämääristä		•
Toimita valmistelumateriaali, esim. tekstiesite, ohjelmalehtinen, videotallenne		•
Sovi järjestelyt yleisen esittelyn/johdannon tulkkauksesta		•

3a. Sisäiset järjestelyt: LIPUNMYynti

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄTTÄ
Esteettömät paikat on merkitty ja helposti saavutettavissa		•
Lippupalvelu		•
Tapahtumassa on vähintään yksi henkilö, joka osaa antaa saavutettavaa tietoa lipuista ja esityksestä		•
Saavutettavat materiaalit esityksestä ovat saatavilla		•

3b. Sisäiset järjestelyt: SALIN ETUPUOLEN VASTAAVA

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄTTÄ
Toimenpiteet pyörätuolia käyttävien henkilöiden avustamiseksi		•
Räätälöidyt esittelyt ja niihin liittyvät istumajärjestelyt		•
Lisähenkilöstön tarve avustamiseen sisäänkäynniltä esitystilaan		•

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Järjestä sopiva paikka avustajakoirille		•
Järjestä saavutettavuuslaitteiden jakelu ja palautus		•

3c. Sisäiset järjestelyt: KOULUTUSOSASTO / YLEISÖTYÖ

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄTTÄ
Yleisen johdannon laatiminen ja esittäminen		•
Johdantojen (yleisen ja yksilöllisen) aikataulutus		•
Raportointi ulkoisille ammattilaisille		•

3d. Sisäiset järjestelyt: TUOTANTOPÄÄLLIKKÖ

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄTTÄ
Puheentunnistukseen liittyvät järjestelyt		•
Aistikierroksen järjestelyt		•

3e. Sisäiset järjestelyt: LAVASTUSMESTARI / STAGE MANAGER

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄTTÄ
Johdantojen sijainnit eri yleisöryhmille ja tilanteille		•
Johdantojen istumajärjestelyt ja tuolien saatavuus		•
Aisti- ja kosketuskierroksen aikataulutus		•
Kuvailutulkkauksen tekninen asennus		•
Tarjoa induktiosilmukka		•

Tarjota tekstitys		•
-------------------	--	---

4. Viestintä yleisön kanssa

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄTTÄ
Yleisöviestintä yhteistyössä kohderyhmän kanssa työskentelevien organisaatioiden kanssa		•
Tiedot siitä, miten tapahtumapaikalle pääsee ja mitä esitys sisältää, ovat saatavilla tapahtuman verkkosivustolla ja tapahtuman viestintämateriaaleissa		•
Tapahtumaa mainostetaan monipuolisesti eri viestintäkanavien kautta		•
Tapahtuman verkkosivusto noudattaa digitaalisen saavutettavuuden ohjeistuksia		•
Tapahtuman verkkosivusto sisältää äänilukijan, joka mahdollistaa tekstisisällön kuuntelun		•
Varmista, että tapahtumapäivänä on saatavilla esitteitä pistekirjoituksella ja suurikokoisella fontilla (16)		•

5a. Palautteen kerääminen yleisöltä

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄTTÄ
Valitse palautteenkeruumenetelmä, joka on saavutettava eri kohderyhmille (vaihtoehtoina esimerkiksi kyselylomakkeet, verkkokyselyt, haastattelut, tunnetilojen arviointi ja fokusryhmät)		•

5b. Palautteen kerääminen yhteistyökumppaneilta ja palveluntarjoajilta

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

CHECK:	MILLOIN	TEHTY/TEKEMÄTTÄ
Toteuta sisäinen arviointijärjestelmä		•
Ota yhteyttä palveluntarjoajiin (esim. viittomakielen tulkki, kuvailutulkki jne.)		•

3. Saavutettavuus käytännössä

Kokemuksia PASS-hankkeesta

Olemme käsitelleet luvussa 1 luovaa saavutettavuutta, joka oli keskeinen osa PASS-hankkeen luovaa prosessia loppuesityksen tuottamisessa yhteistyössä neljän eri kumppanin kanssa.

Tässä luvussa esitellään, miten saavutettavuus otettiin huomioon luovassa prosessissa alusta alkaen, sekä millaisia haasteita taiteelliset työryhmät ja kumppanit toivat esiin prosessin eri vaiheissa.

Luova prosessi jaettiin neljään (4) eri vaiheeseen:

1. Suunnittelu
2. Taiteellinen residenssi
3. Harjoitukset
4. Esitys

Vaikka suurimmat vahvuudet löytyvät monimuotoisuudesta, kulttuurisesta rikkaudesta, yhteistyöstä ja yhteisestä luovuudesta, haasteet kumpuavat usein näkemyseroista,

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

epätasaisesta osallistumisesta, ajan ja resurssien rajallisuudesta sekä esitykseen liittyvästä stressistä.

SUUNNITTELU

Tässä luovan prosessin vaiheessa saavutettavuus toteutettiin huomioimalla moninaiset tarpeet jo suunnitteluvaiheessa. Tämä mahdollisti inklusiivisen työskentelytavan ja syvemmän yhteistyön kumppaneiden ja taiteellisten tiimien välillä. Aikataulut laadittiin huolellisesti, jotta eri tarpeet saatiin sovitettua yhteen – erityisesti joustavuutta korostettiin, kun työskenneltiin erilaisten taustojen ja toimintakykyjen kanssa.

Lisäksi eri kielet, kulttuuriset käytännöt sekä taiteilijat vammaisten ja ei-vammaisten joukosta eivät vain tulleet huomioiduiksi, vaan ne nähtiin prosessia rikastuttavina tekijöinä.

Tässä ovat kumppaneiden esiin nostamat vahvuudet PASS-hankkeen luovassa prosessissa:

- Laaja kirjo ideoita ja inspiraatioita, jotka rikastuttivat taiteellista perustaa.
- Luottamuksen rakentaminen ja keskinäinen kunnioitus luotiin varhain, mikä mahdollisti sujuvamman yhteistyön.
- Selkeä visio, tavoitteet ja aikataulut vähensivät epäselvyyksiä ja loivat yhteiset odotukset.
- Rakenteellinen aikataulutus tuki inklusiota ja edisti prosessin etenemistä.
- Kulttuuristen käytäntöjen, näkökulmien ja tarpeiden moninaisuus rikastutti työskentelyä ja lopputulosta.

Tässä ovat kumppaneiden esiin nostamat haasteet PASS-hankkeen luovassa prosessissa:

- Ylisuunnittelu rajoitti toisinaan spontaaniutta ja improvisaatiota.
- Eriävät ideat ja työskentelytavat aiheuttivat kitkaa yhteistyössä.
- Osallistuminen oli epätasaista, ja vahvemmat persoonat hallitsivat päätöksentekoa.
- Aikataulutus ja koordinointi moninaisten tarpeiden ja kulttuuristen käytäntöjen välillä oli haastavaa.

Hyvien käytäntöjen esimerkkejä

Tässä on ehdotuksia siitä, miten saavutettavuutta olisi voitu parantaa kyseisessä luovan prosessin vaiheessa:

- Korosta joustavuutta: jätä aikatauluihin avoimia hetkiä ennakoimattomalle kokeilulle ja ideoiden yhteensovittamiselle.
- Varmista tasapuolinen osallistuminen: käytä rakenteellisia menetelmiä (esim. pyöreän pöydän keskustelut, vuorottelevat fasilitaattorit).
- Paranna aikataulutustyökaluja: ota käyttöön digitaalisia alustoja, jotka huomioivat osallistujien moninaiset aikataulut ja tarpeet.

TAITEELLINEN RESIDENSSI

Tässä vaiheessa korostettiin turvallisen tilan periaatteita, joiden tavoitteena oli luoda ympäristö, jossa kaikki osallistujat voivat tuoda panoksensa esiin – huomioiden erityisesti monikielisen viestinnän haasteet.

Vieraanvaraisuuden tukitoimet (majoitus, ruokailut, logistiikka) edistivät saavutettavaa osallistumista ja vähensivät luovan työn ulkopuolisia kuormitustekijöitä.

Tässä ovat kumppaneiden esiin nostamat vahvuudet

- Omistautunut ja keskeytyksetön aika kokeilulle ja luovalle riskinotolle mahdollisti syvällisen taiteellisen työskentelyn.
- Reaaliaikainen yhteistyö loi synergiaa ja uusia oivalluksia.
- Turvallinen ja immerssiivinen ympäristö tuki kasvua, taitojen kehittämistä ja kulttuurien välistä vuorovaikutusta.
- Vieraanvaraisuuden ja logistiikan tuki (majoitus, ruokailut) lisäsi mukavuutta ja keskittymistä luovaan työhön.
- Monikielinen ja kulttuurienvälinen vuorovaikutus avasi näkökulmia ja rikastutti prosessia.

Tässä ovat kumppaneiden esiin nostamat haasteet

- Kitka ja epävarmuus syntyivät ristiriitaisista ideoista ja kulttuurisista työskentelytavoista.
- Huolenaiheiden käsittelylle ei ollut selkeitä rakenteita (esim. nimettyä "turvallisen tilan" fasilitaattoria ei ollut).

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

- Ajan ja resurssien rajallisuus esti ideoiden syvällisempää tutkimista ja kehittelyä.
- Yhtenäisen johtajuuden tarve koreografiassa, ohjauksessa ja visuaalisessa suunnittelussa tunnistettiin vasta myöhäisessä vaiheessa.

Esimerkkejä hyvistä käytännöistä

- Viestintä ja konfliktien sovittelu vaativat selkeät rakenteet ja yhteisen ymmärryksen kaikilta osapuolilta. Hyvänä käytäntönä on tärkeää nimetä luotettu fasilitaattori tai sovittelija turvallisen tilan kysymyksiä varten ja varmistaa, että osallistujia kuunnellaan.
- Resurssien suunnittelu on toinen hyvä käytäntö saavutettavuuden varmistamiseksi. On tärkeää varata riittävästi aikaa tai toteuttaa työskentely vaiheittain, jotta prosessiin voidaan sisällyttää enemmän taukoja ja joustoja. Jokainen tarvitsee tukea ja tunnustusta.

HARJOITUKSET

Harjoitusvaiheessa kaikki neljän eri maan taiteelliset tiimit pääsivät työskentelemään yhdessä, valmistautumaan esitykseen ja yhdistämään luovan prosessin eri osat.

Tämä vaihe ei ollut saavutettavuuden näkökulmasta haasteeton, vaan toi mukanaan uusia kerroksia huomioitavaksi – kuten kielimuurit, kulttuuriset erot ja moninaiset kuormitustekijät.

Siksi tässä vaiheessa painopiste siirtyi kulttuurienväliseen ja alojen väliseen saavutettavuuteen, ja esiin nostettiin tarve oppia uusia taitoja liittyen erilaisuuden kohtaamiseen ja inkluusioon. Pyrittiin varmistamaan, että kaikkien äänet tulivat kuulluiksi – vaikka se tapahtuikin ajoittain epätasaisesti.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Tässä ovat kumppaneiden esiin nostamat vahvuudet:

- Kulttuurienvälisten ja alojen välisten taitojen kehittyminen vahvisti yhteistyövalmiuksia ja ymmärrystä erilaisista työskentelytavoista.
- Tiimien välinen yhteenkuuluvuus ja yhteinen omistajuus luovasta työstä vahvistui prosessin aikana.
- Saavutettavuuden ja inklusion tietoisuus lisääntyi osallistujien ja yhteistyökumppaneiden keskuudessa.

Tässä ovat kumppaneiden esiin nostamat haasteet

- Aikapaine ja intensiiviset harjoitukset aiheuttivat stressiä ja väsymystä.
- Luovat näkemyserot johtivat ajoittain konflikteihin.
- Kaikkien äänet eivät tulleet tasapuolisesti kuulluiksi; vahvemmat persoonat hallitsivat ajoittain keskustelua.
- Esiintymisjännitys lisäsi jännitettä esityksen lähestyessä.

Tässä on esimerkkejä hyvistä käytännöistä

Koska tässä vaiheessa esiintyi runsaasti stressitekijöitä, olisi tärkeää kiinnittää entistä enemmän huomiota hyvinvoinnin varmistamiseen:

- Rakenna työskentelyyn jaksoitettuja taukoja, rentoutumisharjoituksia ja mielenterveyden check-in -hetkiä. → Tukee palautumista ja hyvinvointia intensiivisissä vaiheissa.
- Kansainvälisessä ja monimuotoisessa kontekstissa konfliktien sovittelun työkalut auttavat rakentavan ja kunnioittavan vuoropuhelun edistämisessä. → Esimerkiksi fasilitoidut keskustelut, yhteiset pelisäännöt ja kuuntelun harjoittaminen.
- Inklusiiviset harjoitusmenetelmät voivat sisältää vuorottelevan johtajuuden tai pienryhmäharjoituksia, jotka vahvistavat hiljaisempien osallistujien ääntä. → Lisäksi on hyödyllistä sopia yhteisistä merkintätavoista ja turvasanoista, joiden avulla osallistujat voivat viestiä turvallisesti ja selkeästi.

ESITYSPÄIVÄ

Jokaisena esityspäivänä saavutettavuus ulottui luovan tiimin lisäksi myös yleisöön (aistikierrosten, inklusiivisten työpajojen ja mahdollisuuksien kautta vammaisille lapsille osallistua harjoituksiin). Erityisesti Prahan aistikierrokset ja työpajat olivat erittäin saavutettavia: ne osallistuivat erityisopetuksen piirissä olevia ja eri tavoin vammaisia lapsia osallistavalla ja yhteisluovalla tavalla. Tämä osoittaa vahvaa huomiota saavutettavuuteen sekä yleisön että esiintyjien näkökulmasta. Itse yhteistyömuoto (vammaisten ja ei-vammaisten taiteilijoiden yhdistäminen) ilmensi saavutettavuutta jo suunnitteluvaiheesta lähtien.

Kumppaneiden esiin nostamia vahvuuksia:

- Yhteisen työn huipentuma synnytti ylpeyttä ja näkyvää yhteistyötä.
- Vahvat yleisöreaktiot esityksissä antoivat taiteilijoille energiaa ja vahvistivat heidän työtään.
- Julkinen tunnustus vahvisti yhteisluovan prosessin onnistumisen.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Kumppaneiden esiin nostamia heikkouksia

- Odotusten täyttämiseen liittyvä stressi ja hermostuneisuus loivat painetta, erityisesti herkemmille osallistujille.

Viitteet

[Creative accessibility](#)

[TIKSI - creative accessibility in practice https://duvteatern.fi/eng/tiksi/](https://duvteatern.fi/eng/tiksi/)

[Defining DEIAB. Ohio University.](#)

[Interlingual translations. Eurotrad.](#)

Accessibility to the scenic arts. Universitat Autònoma de Barcelona, Coursera.

[EnAbling Change | Venue Accessibility and Venue Guides](#)

[Virtual Concerts & Festivals: A Guidebook to Accessibility Accommodations & Building Inclusion - Accessible Festivals](#)

[Accessibility at Brighton Dome | Brighton Dome](#)

[Showing Accessibility at a venue, should be as easy as....](#)

[\(2573\) Accessibility at a Glance - YouTube](#)

[ADA Seating Explained - Ensuring Accessibility in Public Venues - Seat Plenary](#)

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Project: 101131091 — PASS — CREA-CULT-2023-COOP

[Directive - 2019/882 - EN - EUR-Lex](#)

[Open Minds – MTF Labs](#)

[Kulttuuria kaikille - Front Page](#)

[TACCU | Tampere Accessibility Unit | Tampereen korkeakouluyhteisö](#)

[WebAIM: Contrast Checker](#)

[WhoCanUse](#)

[Equality and inclusion - European Commission](#)

[10 Tips for Creating a Safe Space](#)

[We Rise “Creating a Safe Space”](#)

[Principles for Safer events at THL](#)

[Kohti kaikkien kansalaisopistoa](#)

[Checklist - The A11Y Project](#)

[Checklists](#)

[WCAG 2 Overview | Web Accessibility Initiative \(WAI\) | W3C](#)

[Ada-checklist.pdf](#)

[Venue Accessibility Checklist: 17 Questions to Ask Your Venue | Cvent Blog](#)

[Accessible Meeting and Event Checklist – Accessibility Information](#)

[Event Accessibility Checklist](#)

[Accessible Meeting and Event Checklist](#)

[How to create an accessibility plan and policy](#)

[The Basics: Interacting with People with Disabilities](#)

[Best Practice Guidelines for Planning an Accessible Event](#)

[Foundation for people with learning disabilities. Easy to read material](#)